

Den fina silkes hatten blev lurvig och full av punschfläckar, fodret flottigt, och hans förgyllda etikett tog krögarfrun och satte på en brännvinsflaska så att kunderna skulle tro att hon hade brännvin från Paris.

En natt blev han bortbytt och hamnade hos en lärling, som pantsatte honom för tjugo kopek. Pantlånaren var en förståndig man som visste att dra nytta av allting, han putsade upp den vanvårdade hatten och sålde honom för femtio kopek åt slaktaren som bjudit tio kopek för honom på auktionen. Slaktaren hade en piga som köpt sig en gammalmodig, urblekt kräpphatt, och synade man den noga, så var det samma ljusröda hatt som hade förlovat sig med pariserhatten i tamburen. Den ljusröda märkte snart att hon åter kommit i sällskap med sin gamle fästman.

-Ah, monsieur, sade hon, "comment vous portez-vous?" Det vill säga; "Nu får du mig igen," för hon hade minsann kvar sin förnäma vana att tala franska. Men pariserhatten hörde inte på det örat nu.

-Pighatt, sade han, "du bör veta att jag är från Paris och att mina förfäder var silkeslarver hos kejsaren av Kina. Förstår du det, din urblekta, gammalmodiga kökstrasa? Du har ju inte ens dina sidenband i behåll."

-Och du har inte ens din etikett! sade kräpphatten, som i förargelsen glömde, att hon inte kunde annat än franska.

Ja, om pariserhatten bara hade haft etiketten så hade hans öde varit drägligt. Slaktaren var en ordentlig man som borstade honom varje söndag. Men utan etikett, vad duger man till här i världen? Pariserhatten vantrivdes hos den hederlige slaktaren. Han började fundera på att rymma, och det dröjde inte länge innan han fick ett tillfälle att göra det. En mörk kväll när slaktaren kom hem från en begravning passade hatten på och tog första bästa vindpust till hjälp. Husch, det bar av i mörkret. Han tänkte leta efter sin markis och rullade neråt längs hela långa gatan. Men usch vilken färd det blev! Gatan var våt av smuts, och hur fint än hatten trippade så kunde han ändå inte undgå att bli lortig. Han skulle just fly in i en portgång när olyckan skedde. Kratsch, så rullade en vagn över honom, och där låg han halvdöd och nedbruten i gatsmutsen. Han kunde knappt tänka och en hatt brukar trots allt tänka, när han har ett huvud i sig – men en tanke hade han i sin förnedring. Vad skulle hans förfäder silkeslarverna tänka?

Morgonen grydde och en sotargosse kom gående med sin granisruska, fick se den stackars hatten och tog upp honom.

-Visst är han ser han dålig ut, sade sotargossen "men alltid kan han duga i skorstenen."

-Vet hut, skorstensfejare! ropade hatten. "Jag är från Paris, jag är sofistikerad och mina förfäder var kejsrerliga silkeslarver".

-Vad bryr jag mig om dina förfäder! sade sotarpojken. "Nu är det inte frågan om dem, utan om vad du duger till, och jag tänker bära sot i dig.

-Är du galen? Jag har haft förgylld etikett och vitt sidenfoder," skrek hatten förfärat.

-Vad angår det mig vad du haft? svarade pojken, och så bar han sot i honom. Pojken var en glad lärka, som gärna sjöng glada visor när han genom det långa svarta röret kommit upp i dagsljuset på taket. En dag stod han ovanpå den högsta skorstenen i hela staden. "Jag får väl lov att klä mig fin när jag är en så högt uppsatt person" sade han, slog ut sotet ur hatten och satte den på huvudet. Så kom då pariserhatten än en gång upp sig här i världen. Men i detsamma for en vindby fram och ryckte hatten av pojken. Aldrig såg han den mer, och aldrig jag heller. Hatten for och for, och stannade visst inte förrän på månen. Tänk vilken månförmörkelse det blev av den sotiga hatten! Gubben och gumman i månen höll kanske just på att läsa sagan om Kyrktuppen, som berättade hur "högmod går före fall", då det plötsligt blev mörkt omkring dem.

-Vad är det för ett gammalt hattskrälle? ropade de.

-Vet ni inte, att jag är från Paris? Jag är sofistikerad, jag vet vad som passar sig. Jag har haft en förgylld etikett, och mina förfäder var silkeslarver hos kejsaren af Kina...

-Jo, du ser sån ut! sade gubben och gumman i månen.

Karl för sin hatt

Pariserhatten

Saga av
Zacharias Topelius
Första gången publicerad
1849

Sagan bearbetad av personalen vid
Nykarleby stadsbibliotek 2013

Pariserhatten

Det var en gång en hatt och han var gjord av det allra finaste silke. Han glänste

så att man kunde spegla sig i honom. Han hade vitt sidenfoder och mitt i fodret fanns en förgylld etikett som berättade för alla och envar att han var från Paris. Men oss emellan, han var inte mer från Paris än de andra hattarna, det var bara etiketten som kom från den stora staden. Och det räckte ju bra, för etiketten är ju ändå huvudsaken här i världen.

Kanske var det därför som man såg på honom med så stor beundran, där han stod på hattmakarens hylla bland de andra hattarna, som inte kom från Paris, utan var tillverkade hos Fagerström i Helsingfors.

-Trängs inte! brukade han säga till de andra hattarna. ”Jag är från Paris och mina förfäder var silkeslarver hos kejsaren av Kina. Förstår ni det, slödder?”

De andra hattarna drog sig undan så långt de kunde och de tänkte för sig själva: han är förnäm, den där. Hans förfäder var silkeslarver och våra var bara vanliga får. Det är en milsvid skillnad, så det är bäst att vi lämnar honom i fred.

En dag kom en ung bonddräng in till hattmakarens butik. ”Jag skulle vilja köpa mig en stilig hatt”, sade han, ”för nästa söndag ska jag gifta mig”.

-Åhå, sade hattmakaren. Se här har jag en hatt från Paris”

-Du store tid! skrek drängen och satte den på huvudet. ”Nej, vad fin den är! Den kostar säkert en silverruble!”

-Den kostar fem, sade hattmakaren.

-Kostar den fem? Det är ju en hel lön för en piga. Tackar så mycket, jag tjänar mina pengar själv, och jag vet vad de räcker till.

Och så tog han en grå polkahatt, som var en av de billigaste. I den stack han en röd tupp-fjäder och en gul tulpan, och sen gick han nöjd sin väg. Men pariserhatten kände en börda falla från sitt hjärta. Vad skulle hans förfäder, silkeslarverna, ha sagt om han hamnat på en bondes okammade hår! Polkahatten kunde duga till det. Den var inte sofistikerad, trots att den hade ett vackert namn. Den var precis en sådan löjlig huvudbonad som ihop med tuppfjädern och tulpanen passade som tak åt ett bondnylle.

-Jag undrar vad mitt öde blir här i världen! suckade pariserhatten. ”Här i landet finns det ingen som är god nog åt mig.”

Då kom det slutligen en ädel och förnäm herre in i hattbutiken. Han var... låt mig se, han var... markis.

-Ni har väl inga hattar här? sade den fina herren till hattmakaren.

-Om hans nåd önskar se på hyllorna....

-Vafalls! Ni menar väl inte bjuda mig de där simpla tingestarna? Ni har väl ingenting från Paris?

-Jo då, här är en hatt från Paris.

-Får jag se! Jaha, den kan möjligen lämpa sig för mig. Den kostar väl sina tio silverruble?

-Ja, det är precis vad den kostar.

-Bra, jag tar den. Skriv upp den på min räkning! Och därmed tog han hatten och gick. Se på honom! tänkte pariserhatten, han är då karl för sin hatt, han är god nog åt mig. Ack, om mina förfäder silkeslarverna kunde se mig nu! Och så suckade han så att det vita sidenfodret med den förgyllda etiketten knakade inuti honom.

Markisen åkte omkring med hatten på sned i en liten vagn som givetvis hade förgyllda hjul. Allt folk såg på honom med förundran och sade:

-Kors, en så vacker hatt! Det kan man då se att den herrn behöver huvud, för vad skulle han annars sätta sin stiliga hatt på?

Och hatten hörde detta och han blev så uppblåst av beundran över sig själv, att svettremmen sprack. ”Oj”, sade han, ”jag måste lägga band på mina känslor. Jag spricker, jag spricker, och det passar sig inte för mig, som är sofistikerad.”

Markisen umgicks med förnäma sällskap, och så hände det sig att hans hatt, en afton lärde känna de superfinaste damhattar i en tambur. I synnerhet en hatt var den allra sötaste. Hon var gjord av ljusröd crêpe och hade vita törnrosor på insidan. Hon kunde tala franska, för modisten som tillverkat henne, hade en vän som sett en modetidning som var tryckt i Paris. Markisens hatt försökte charma damhattarna och mest flörtade han med den ljusröda.

-Vi skulle bli ett vackert par, sade han till den ljusröda och skrynkade sig både in- och utvändigt. Den ljusröda fläktade graciöst med sina band och sade: ”*Je vous aime*,” det vill säga: har du pengar?

-Vad det beträffar, svarade pariserhatten, ”så har jag vitt sidenfoder och en förgylld etikett. Dessutom är jag från Paris och mina förfäder var silkeslarver hos kejsaren av Kina.”
-*Me voilà!* sade den ljusröda. ”Jag tackar ja, på de villkoren att vi bor åtskilda i var sitt klädkåp och endast åker tillsammans med vårt herrskap på teatrarna eller någon gång träffas i tamburerna”. Och så förlovade de sig. Pariserhatten var nu alldeles pösig av glädje, då han åkte hem med sin herre.

Men tidigt i gryningen nästa morgon, kom en råbarkad stadsfogde till markisens residens och gjorde utmätning på allt vad som fanns där, nämligen: tjuo par franska handskar, sexton frackar, fjorton sidenvästar, tolv ärmlösa skjortor, löskragar, halsdukar, en gitarr, fyra romaner, ett par lösmustascher och—pariserhatten. Alltsammans fördes till auktionskammaren, och där skulle det säljas för att betala markisens skulder. Vagnen, den hade vagnmakaren redan återtagit.

-Åh! suckade hatten. ”Vad skulle mina förfäder silkeslarverna säga om de visste detta?” Men så tröstade han sig med att han förmodligen skulle bli högt betald.

Auktionsdagen kom, och mycket folk infann sig, men allt ropades in till vrakpriser. Markisen var en så spinkig karl att varken hans handskar eller hans frackar passade åt någon annan. Slutligen såldes också hatten. En slaktare bjöd tio kopek, men en garvare höjde priset och så föll klubban slutligen för en silverruble. Det var trots allt något, och det budet gavs av en betjänt i grann uniform.
-Ack, suckade hatten, ”vad skulle mina förfäder säga.” Men mera fick han inte tid att framsucka, för betjänten tog hårdhänt tag i honom och synade honom

in- och utvändigt och utbrast:

-Vad sjutton, svettremmen är ju sprucken och fodret alldeles skrynkligt! Om betjänten bara hade vetat att det ena hade skett av stolthet och det andra av flörtande! Vad skulle hatten göra? Han fick trösta sig med att hans nye herre bar guld på kragen och gav honom en rosett av uniformsband. Så råkade det sig så att betjänten arbetade för den förnäma damen som ägde den ljusröda kräpphatten, som pariserhatten förlovat sig med. Nu fick fästmannen stå bakpå vagnen, medan fästmön vaggade inuti.

-Söta du, söta du, ser du inte att det är jag?” skrek pariserhatten. ”Hon borde veta, den fjollan, att jag är från Paris och att mina förfäder var silkeslarver hos kejsaren av Kina.” Betjänten rörde sig inte i så förnämt sällskap som markisen gjort, nej. Det hände att han i hemlighet gick på krogen. Där kom hatten i sällskap med idel pack, fick punsch och brännvin över sig, och så fick han smak för att supa. Men var gång han tagit sig ett glas, sade han till sig själv: ”Nu skall jag inte dricka så att det syns på mig. Jag är från Paris, jag är sofistikerad och vet vad som passar sig.

Stackare, det syntes nog på honom!